

ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Тютюнник С. В., кандидат економічних наук, доцент

Для узагальнюючої оцінки результатів діяльності суб'єктів малого підприємництва проводять розрахунок показників ефективності його діяльності. Фінансові результати характеризують тільки абсолютну ефективність, а відносну ефективність можна оцінити за допомогою зіставлення одержаного прибутку з вкладеним капіталом, використаними ресурсами або здійсненими витратами, розрахувавши відносні показники ефективності – рентабельність та окупність. Рентабельність – це відносний рівень прибутковості бізнесу, що характеризує відношення одержаного ефекту (прибутку) до наявних або використаних ресурсів [2, с. 170]. Рентабельність показує, скільки копійок прибутку одержало підприємство на 1 грн здійснених витрат (вкладеного капіталу, використаних ресурсів).

Для суб'єктів малого підприємництва важливе значення має підвищення прибутковості комерційної діяльності. З метою оцінки ефективності комерційної діяльності розраховують показники рентабельності, що базуються на дохідному підході, а саме: рентабельність (збитковість) продажу та рентабельність (збитковість) доходу від операційної діяльності (табл. 1).

Таблиця 1

Показники рентабельності реалізованої продукції

Показник	Економічний зміст	Порядок розрахунку за даними форми 2-м (рядки)
Рентабельність (збитковість) продажу, %	<u>Валовий: прибуток (збиток)</u> Чистий дохід від реалізації продукції	$(2000-2050) \div 2000 \times 100$
Рентабельність (збитковість) доходу від операційної діяльності, %	Фінансовий результат від операційної діяльності: <u>прибуток (збиток)</u> Операційних дохід	$(2000+2120-2050-2180) \div (2000+2120) \times 100$

З метою визначення напрямів підвищення прибутковості доцільним є проведення розрахунку впливу чинників на зміну показників рентабельності реалізованої продукції. Характеристика джерел інформації для факторного аналізу узагальнена в табл. 2 [1, 3].

Розглянемо послідовність проведення факторного аналізу показників рентабельності реалізованої продукції за допомогою способу ланцюгових підстановок.

Детермінована двохфакторна кратна модель рентабельності (збитковості) продажу, %:

$$P_{np} = \frac{ВП}{ЧД} \times 100, \quad (1)$$

де P_{np} – рівень рентабельності (збитковості) продажу, %;

$ВП$ – валовий прибуток (збиток), тис. грн;

ЧД – чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.

Таблиця 2

Джерела інформації для факторного аналізу показників рентабельності реалізованої продукції

Найменування статті Звіту про фінансові результати (форма № 2м)	Код рядка	Джерело інформації		Примітки
		загальний План рахунків	спрощений План рахунків	
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	Обороти за Дт 701, 702, 703 мінус обороти за Кт 704	Обороти за Дт 70 (відповідні субрахунки) мінус обороти за Кт 704	Відображають загальний дохід (виручку) від реалізації продукції (товарів, робіт та послуг), включаючи реалізацію товарів, одержаних за договорами комісії без непрямих податків і зборів та інших вилучень із доходу.
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	Обороти за Кт 90 (відповідні субрахунки)		Показують виробничу собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг) та/або собівартість реалізованих товарів, визначену згідно з П(С)БО 16 «Витрати».
Інші операційні доходи	2120	Обороти за Дт 71	Обороти за Дт 74	Показують суми інших доходів від операційної діяльності (крім виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)). До них включають суми доходів: від операційної оренди активів; дохід від операційних курсових різниць; відшкодування раніше списаних активів; від реалізації оборотних активів (за винятком фінансових інвестицій); необоротних активів, що утримуються для продажу, та груп вибуття; від первісного визнання біологічних активів та сільськогосподарської продукції; від зміни вартості поточних біологічних активів.
Інші операційні витрати	2180	Кт 92, 93, 94	Кт 96 (відповідні субрахунки)	Наводять адміністративні витрати, витрати на збут, а також собівартість реалізованих оборотних активів (крім готової продукції, товарів та фінансових інвестицій), необоротних активів, що утримуються для продажу, та груп вибуття; відрахування на створення резерву сумнівних боргів та сума списаних безнадійних боргів; втрати від знецінення виробничих запасів; втрати від операційних курсових різниць; визнані економічні санкції; відрахування для забезпечення відшкодування наступних операційних витрат; інші витрати, пов'язані з операційною діяльністю підприємства; витрати від первісного визнання біологічних активів та сільськогосподарської продукції; витрати від зміни вартості поточних біологічних активів. У цій статті також відображають суму податків та зборів, що підлягають сплаті за звітний період відповідно до законодавства.

Умовне значення результативного показника:

$$P_{np \text{ ум}} = \frac{ВП_1}{ЧД_0} \times 100 . \quad (2)$$

Загальна зміна рівня рентабельності (збитковості) продажу, пунктів:

$$\Delta P_{np} = P_{np1} - P_{np0} ; \quad (3)$$

у тому числі за рахунок факторів:

1) валового прибутку (збитку):

$$\Delta P_{np \text{ ВП}} = P_{np \text{ у.м}} - P_{np 0}; \quad (4)$$

2) чистого доходу від реалізації продукції:

$$\Delta P_{np \text{ ЧД}} = P_{np 1} - P_{np \text{ у.м}}; \quad (5)$$

Детермінована двохфакторна кратна модель рентабельності (збитковості) доходу від операційної діяльності, %:

$$P_{дох} = \frac{\Phi \text{РОД}}{ОД} \times 100, \quad (6)$$

де P_{np} – рівень рентабельності (збитковості) доходу від операційної діяльності, %;

$\Phi \text{РОД}$ – фінансовий результат від операційної діяльності, тис. грн;

$ОД$ – операційний дохід, тис. грн.

Умовне значення результативного показника:

$$P_{дох \text{ у.м}} = \frac{\Phi \text{РОД}_1}{ОД_0} \times 100. \quad (7)$$

Загальна зміна рівня рентабельності (збитковості) доходу від операційної діяльності, пунктів:

$$\Delta P_{дох} = P_{дох 1} - P_{дох 0}; \quad (8)$$

у тому числі за рахунок факторів:

1) фінансового результату від операційної діяльності:

$$\Delta P_{дох \text{ ВП}} = P_{дох \text{ у.м}} - P_{дох 0}; \quad (9)$$

2) операційного доходу:

$$\Delta P_{дох \text{ ЧД}} = P_{дох 1} - P_{дох \text{ у.м}}. \quad (10)$$

Таким чином, системне оцінювання показників рентабельності дає змогу комплексно оцінити ефективність діяльності суб'єктів малого підприємництва та визначити напрямки підвищення прибутковості.

Список використаних джерел

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва», затверджене Наказом Міністерства фінансів України 25 лют. 2000 р. № 39 (із змінами) // Дебет-Кредит [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.dtkr.com.ua>.
2. Тютюнник Ю. М. Фінансовий аналіз : [навчальний посібник] ; частина II / Ю. М. Тютюнник ; 2-ге вид., перероб. і доп. – Полтава : РВВ ПДАА, 2014. – 394 с.
3. Хусід А. Фінансова звітність суб'єктів малого та мікропідприємництва / А. Хусід // Все про бухгалтерський облік. – 2015. - № 13. – С. 38-47.